

דברים

מאמרים ושיחות ממז"ר הגה"צ
רבי יצחק משה ארלנגר שליט"א

"אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף וגו'" (דברים א', א') וברש"י הק' 'לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהקעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים וכו'."

וראוי להתבונן בענין אלו התוכחות של משה רבינו ע"ה לישראל, הלא תראה שכולם מזכרת עוון כמו שפ"י רש"י 'במדבר, שאמרו מי יתן מותנו וגו', בערבה, שחטאו בבעל פעור בשטים בערבות מואב, מול סוף, על מה שהמרו בים סוף' וכן כולם, והיינו שעמד משה רבינו ומנה בפניהם דברי זיכרונות משנים קדמוניות מה שעברו עליהם מאורעות לא טובים, וצריך עיון למה יחשבו דברים אלו לתוכחות ומוסר, וכי אינם זוכרים בעצמם מה היה עמהם מזמן לא כביר והאם נשכח מהם כל האותות והמופתים אשר עשה עמהם הקב"ה במצרים ובים ובמדבר, ואעפ"כ אינם מייסרים עצמם מצד שהם בקטנות המוחין ואין מרגשת נפשם הטענה, ומה יעיל הזכרת המאורעות בזה אחר זה, ואיך יהיו הזיכרונות תוכחות על עוון וייסורים נפש.

וכן מצינו אצל יעקב אבינו שביקש להוכיח את בניו באחרית ימיו והחל מספר ומונה המאורעות שעברו על כל אחד ואחד, והוא פלא כנ"ל כי מה יעיל הזכרת הדברים אשר בוודאי חקוקים על לב ואעפ"כ אינם עושים רושם מצד כמה סיבות, ולמה יתעורר עכשיו כשבא אליו להזכיר עוונות.

והנה השל"ה הק' בהקדמה לספרו כותב לבניו הטעם למה ראה נכון להעלות הדברים החקוקים על לוח ליבו על גבי הכתב, כי מצינו ביעקב אבינו ובמשה רבינו שבערוב ימיהם אמרו את דברי מוסרם ותוכחתם, ומחמת כי בכוננתו להעלות להשתקע בארץ ישראל והינו נפרד מעל בניו פרידת עולם, על כן הזמן גרמא לומר המוסר והתוכחת. ואם תאמר למה אמרו יעקב ומשה המוסר דווקא בערוב ימיהם, אלא שאין אומרים מוסר לאדם כי אם בשעה שאינו יכול עוד להשיב דבר, וזהו בעת פטירתו של אדם, ע"כ דברי השל"ה"ק בהקדמתו.

והנה זה גופא ראוי להבין, מדוע אי אפשר לומר המוסר בשעה שיש סיפק לענות, הרי על כל פנים המוסר והתוכחת צודקים יחידו, ואם יתעקש השומע להשיב, אזי ישיב לו המוכיח מנה אחת אפיים ויוכיח לו כי שקר דובר. אך הענין הוא כי אידי דטריד למיפלט לא בלע, ואם חושב בשעת המוסר כי יש לו לענות כך וכך, אזי אף אם אחר כך יש פירכא לתשובתו, מכל מקום כבר הפסיד המוסר, כי לא היה פנוי באמת לשמוע. וכיוון שקודם הסתלקותו של אדם יודעים שומעיו כי לא יוכלו להשיבו כלום, על כן ליבם נשבר ופתוח לקבל דבריו.

ולזה הוכיחו יעקב אבינו ע"ה ומשה רבינו את ישראל בעורב ימיהם דייקא, וגם לא הוצרכו לומר דברי תוכחת מיוחדים אלא להזכיר המאורעות שהיו, כי באמת המאורעות עצמם הם מוסר גדול ונוקב כליות אלא שהאדם בשעה שמעלה בזיכרונות המאורעות, יש לו כמה תירוצים על כל דבר ודבר, ואף על פי שבהתבוננות היטב איין התירוצים אמתיים, מכל מקום כבר הפסיד התוכחת של המאורעות כיוון שבשעה שזוכר סבר בליבו שיש לו תירץ, אך כשבאים המוכיחים ומוזכרים המאורעות קודם פרידתם שאז יודע הלב שאינו יכול להשיב דבר, אזי הימים עצמם נוקבים כליות ולב.

וזה מוסר השכל עצום ונורא, שבאמת ימי חייו של אדם הם גופא מוסר נורא, אם רק יעביר אדם בזיכרונות הימים והשנים שחלפו עליו ומה נעשה בהם, רק שהשאר שבעיסה אומר לו בשעת מעשה שיש לו תירוץ כך וכך, ואף על פי שאין התירוץ אמת, מכל מקום כבר הפסיד המוסר כנ"ל, אבל אם יעלה בלבו זכר מעשיו בלילה בעלותו על יצועו, ויתן אל ליבו כי יום שעבר לא ישוב וזהו בחי' מיתה בזעיר אנפין, כי היום הזה כבר לא ישוב אחרונית, אז יקבל המוסר של היום הזה כמו ששומעים דברי אדם קודם פטירתו וליבו יהיה פתוח להקשיב לתוכחת הזמן באשר הוא הולך לבלי שוב.

והנה בכל שבת קודש משה רבינו עם רבבות אלפי נשמות קדושות יורדים לשכון על כלל ישראל כנרמו בתיבות מזמז"ר ש"ר ליו"ם השב"ת נוסריקון למש"ה, ובעת רעווא דרעוויין ובהאי רצון אסתלק משה נביאה מהימנא קדישא מעלמא, פונה משה רבינו עם רבבות אלפי הנשמות להיגנו, וקודם הסתלקותו הנה הוא שב ומוכיח את כלל ישראל קודם פטירתו, ומחמת שהוא שעת פרידה הדברים נכנסים ללב ומסוגל מאוד מאוד להתעורר בתשובה.

ודע שכתב האור החיים הקדוש שבאמת היו כלל ישראל יכולים להשיב את משה כי רוב המאורעות הללו שמוכיר להם אירעו בעת שהיו עולי ימים ובוודאי לא הייתה ידם במעל, ואף על פי כן קיבלו המוסר, כי הבינו התכלית ועיקר המוסר, שאפשר שיהיו בני אדם במעלה גדולה מאוד כמו בעת קבלת התורה וענן ה' יומם וכל הלילה באור אש, וכמעט רגע יאבדו היקר והתפארת כי כל האדם כוזב, והמוסר הזה הוא אמת מאין נפקא מינא מי הוא האיש אשר עימו אירעו הדברים, כי הוא נכון כלפי האדם באשר הוא אדם...

שבת חזון. איתא בספ"ה"ק כי ג' הפטרות של ג' שבתות ימי בין המצרים הלא הם "דברי ירמיהו" כנגד דיבור, "שמעו דבר ה'", כנגד שמיעה, "חזון ישעיהו", כנגד ראייה, ובשבוע הג' אז נחרב בית המקדש, כי עיקר החורבן הוא העיניים, "עיני עיני יורדה מים", ועד היום הזה חורבן העיניים מרקד בינינו, עינא וליבא תרי סרסורי עבירה, עין רואה ולב חומד וגו', ועיקר העבודה לקדש העיניים ובפרט בימי תמוז אב שהם בחי' העיניים, שנסתרתו עיניים של מעלה שהם אור ההשגחה בחורבן בית המקדש וצרות ישראל, אך עכ"פ יש השגחה נפלאה ועמוקה מאוד בימים אלו שכיילה חמתו על העצים ועל אבנים ומאמרם ז"ל הן גבורותיו וכו', ועל ידי קידוש העיניים בימים אלו מתגלית ההשגחה הפנימית העליונה, ומה גם שמגיעים ימים נוראים קדושים ונפלאים שכבר מקשקשים הפעמונים של יום ראש השנה, והאזוניים שומעות קול השופר, "מעני מעני אוחילה כי קול שפר שמעת נפשי".

אנא רבש"ע, אבקש ממך, "בחור שא עיניך", אף על פי שהיה מה שהיה ונפלו אורות העיניים היכן שנפלו, אף על פי כן הלא אתה יכול להרים האורות שנפלו ולרומם הנשמות שנפלו בסיבת העיניים ולהעמידן בקרן אורה, כי גלוי וידוע לפניך שכל מי שנפל, שוגג נפל ובלי כוונה, ואפילו אם נפל במזיד הלא כתב הקו"ניצער מגיד "שובה ישראל עד ה' אלוך" כי כשלתך בעוונך" כי כולנו בזמן הזה חולים ומשוגעים והכל בגדר כישלון ולא בלב רע ח"ו, ובוודאי עת לחנה כי בא מועד, כי איך יתכן שמחמת כמה רגעים של שטות וכישלון ייגזר על נשמות קדושות להיות כל ימיהם ברפש ובזץ ר"ל... אנא ה', התעורר רחמים על העיניים הקדושות ורבבות אלפי הנשמות התועות ומתייסרות בסיבתן, כי הלא בסוף תתקן את כל הנשמות כי לא ידח ממך נידח, ולמה יתעכב הדבר עידן ועידנים.

רבש"ע פנה נא אל התלאות ואל לחטאות וראה מה עובר עלינו בגוף ובנפש ובבלבול הדעת, כי חשכו הרואות בארבות אין עוד נביא ולא איתנו יודע עד מה, העולם מלא הערליכע יודן וכל אחד יש לו דעה אחרת ונפשנו נבוכה מכל הדעות והסברות, הלא תראה כי אזולת יד ואפס עצור ועזוב.

רבש"ע הננו מבטיחים לך עכשיו כי יהיה מה שיהיה, שום כוח בעולם לא יקרע אותנו ממך, "כי כאשר ידבק האזור אל מותני איש כן הדבקתי אלי את כל בית ישראל ואת כל בית יהודה נאם ה' להיות לי לעם ולמשל ולתהילה ולתפארת", ואפילו הנשמתין קדישן שנפלו בעוונות ר"ל, גם כן דבוקים אליך בקשר בל ניתק, אנא ה' תתמלא כבר רחמים עלינו ותקרב אותנו אליך כי רצוננו לעובדך עבודה תמה, וכמה ליבנו נקרע מקוצר דינו וריחוק ליבנו ממך, הלא אתה בוחן כליות ולב ויודע הצער שעובר על כל אחד מחמת שאינו קרוב אליך די ומחמת שמתגולל בפרש העולם ועוברים עליו גלי גלים וכו', ולמה לא תרחם עלינו כבר.

הנה נתת לנו זמנים טובים לקום מעפרינו ולהתחזק ולהיזכר היכן אנחנו באמת, "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זיכרון לפניו", ואלו ימי בין המצרים הם ימי תשובה, ובשבת קודש הוא תשובה מאהבה כי הנפך הבכ"י של "ויקרא ה' לבכ"י לבכ"י ולדמעות של "משה כותב בדמע", ובוזה נתקן הבכ"י של "מלאתך ודמעך לא תאחר", רמו לדמעת העשוקים כמבואר בספ"ה"ק, ע"י הדמעות נתקן העיניים הקשים לתיקון, ומה גם בשבת חזון שנתקנים אורות העיניים שנפלו ובוזה באה תרופה לכל הניצוצין קדישין שנתפזרו ולנשמות העשוקות שאין להם מנחם, ובכך בקשתינו "יהי רצון מלפניך שומע קול בכיות, שתשים דמעותינו בנאדך להיות", אנא קח את כל הנשמות העשוקות בתיקלא ותעשה להם דימו"ע בדמעות של רחל אימנו "וישם עיניו על עיניו ופיו על פיו", ותקיים בנו כבר תחיית המתים, כי בניך עד שערי מוות הגיעו, באו בנים עד משבר וכוח אין ללילה, "שוב נא הבט משמים וראה ופקוד גפן זאת וכנה אשר נטעה ימינך ועל בן אמצת לך".

הנה אנחנו מקבלים על עצמנו עכשיו כל התורה מחדש, נעשה ונשמע אמרו כאחד, ואתה תקבל אותנו מחדש ותקדש ותטהר אותנו ותעלה ויזכרוננו לפניך "ושב ה' אלוקיך את שבותך ורחמך ושב וקיבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלוקיך שמה", ויעלה לפניך ה'קול ברמה נשמע נהי ככי תמרורים רחל מבכה על בניה וגו'", ותפייס כבר את רחל אימנו במאמר "מנעי קולך מבכי ועינייך מדמעה כי יש שחר לפעולתך נאום ה' ושבו מארץ אויב, ויש תקווה לאחריתך נאום ה' ושבו בנים לגבולם", במהרה בימינו אמן.

(רעוא דרעוין שבת דברים חזון תשע"ז)

עירי קדישין עובדות ומוסר מקדושי עולם

יום ט' באב יו"ד של הרה"ק מלובלין זי"ע. בספר הקדוש "יטב פנים" מובא סיפור התקרבות ה"ישמח משה" זי"ע לחסידות בכלל ואל הרבי מלובלין בפרט, וזה לשון הספר:

"למען דעת כל עמי הארץ מעלת הצדיקים הקדושים אשר בארץ המה וכי הופיע רוח הקודש עליהם, להבין ולהשכיל מצפוני לבות בני אדם הטמיר ונעלם מעין כל, אמרתי טוב לחוק בספר את אשר שמעתי מפי קדשו של מורי זקני וזה"ה (בעל ישמח משה).

סיפר לי, כי בעת עמד על המחקר להבין דרכי החסידים והוטב בעיניו, עלה בלבו קושיא אחת אשר מדרכם לשמוח תמיד, והרי מבואר בשלחן ערוך ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חורבן בית המקדש, והיה בנסעו לקבל פני רבו הקדוש הרבי מלובלין, עלה בלבו להתחנן אל ה' הבוחן לבות - אנה ה' אתה ידעת מחשבותי ועומק לבבי כי רצוני לבל יקשה בעיני דבר, היה נא עמדי וקומה בעזרתך אשר בבואי אל הצדיק הקדוש ההוא יתורץ לי קושיא הנוכרת, כי כבר אמרו רז"ל הבא לטהר מסייעין אותו לא אמרו מסייעין לשון יחיד והיה משמע שהשי"ת לבדו מסייע, כי אם "מסייעין" לשון רבים, על כן אותו צדיק יסייע לי להעמידני על האמת - כך היה עומד בתפלה וחושב עם קונו.

והיה כבואו אל הצדיק הקדוש וזה"ה, תיכף שאל אותו (הרבי מלובלין זי"ע את ה"ישמח משה" זי"ע) מדוע פניכם רעים היום, הן אמת שכתוב בשולחן ערוך ראוי לכל ירא שמים שיהא מצר ודואג על חורבן בית המקדש, אבל כבר אמר החכם צהלה בפניו ואבלו בלבו, הן תאמינו לי כי אנחנו אומרים תיקון חצות בבכיה והספד ועם כל זה הכל בשמחה, וכך למדנו רבינו הקדוש רבי ר' שמעלקא זצלה"ה מניקלשבורג, על פי משל למלך שנשבעה למרוחקים, ועמד לפוש אצל אחד מאוהביו, וכראותו את המלך בשביה הלך וכה מאין הפוגות, ועם כל זה שמח כי המלך הוא מתאכסן אצלו, והנמשל מובן כי השכינה עמנו, ואם כי (כה הוסיף הרבי מלובלין זי"ע לומר ל"ישמח משה") לא היה מהראוי לגלות הדבר הזה כדכתיב הצנע לכת עם ה' אלוקיך, אבל כבר אמר חז"ל הבא לטהר מסייעין אותו לא מסייע אלא מסייעין צריכין גם אנחנו לסייע. עד כאן דברי פי קדשו של רבינו הקדוש מלובלין למורי זקני וזה"ה", עכלה"ק.

מסופר על אחד מתלמידי הרה"ק מלובלין, רבי שמואל שיניווער שמו, שהיה עני מרוד וחסר כל, אמנם קיבל על עצמו שלא לבקש עזרה וסיוע משום אדם בעולם בכל מצב שיהיה, רק לשום מבטחו בשם ולהשלים עצמו במדת הבטחון, כאשר רק את אשר יעניקו לו מן השמים בלי השתדלות מצידו, אותו יהיה מוכן לקבל. בפרוס תקופת חג הפסח, החל רבי שמואל בהכנה דרבה לקראת החג כראוי לתלמידו של הרבי מלובלין, אולם את צרכי החג לא השיגה ידו לקנות, אף לא את אלו ההכרחיים לקיום מצוות החג, ובכל זאת מיאן לסור מדרכו שלא לבקש סיוע משום אדם. כיון שהיה הבית ריק מכל, יצא רבי שמואל אל עבר בית הכנסת שבעיר להכין עצמו הכנה רוחנית לקראת החג...

בעת ההיא, ישב הרה"ק מלובלין בביתו וזוהה ברוח קדשו את אשר אירע עם תלמידו רבי שמואל, וציוה לשלוח לשיניווא עגלה מלאה כל טוב מצרכי החג ומטעמים לרוב אל תלמידו רבי שמואל. כיון שפנה יום ובית המדרש התרוקן מיושביו בסיום התפילה, פנה רבי שמואל גם האו אל ביתו, אמנם בלב כבד וחושש... אך מה מאד נדהם למצוא בית מואר ושולחן מלכים ערוך במיטב מטעמי ה"י"ט, ומתוך שמחה גדולה ישב הצדיק וערך את סדרו בהתרוממות רוח ובהתעלות עד שהאיר הבוקר.

למחרת היום, בשעות אחה"צ נכנס רבי שמואל לנוח מעט לאגור כח לקראת ליל הסדר השני, אותו חשקה נפשו לערוך כמשפט הראשון בהשגות נשגבות כראוי לפי מדרגתו, אמנם מן השמים נשלח עליו שר השינה, ותרדימה עמוקה תפסה את רבי שמואל שהקיץ משנתו זמן קצר בלבד לפני עלות השחר. נוכח פרק הזמן קצר שנשאר

לקיים את מצוות הלילה, ערך רבי את הסדר בחפזה ובמהירות בלי ישוב הדעת כאחד מפשוטי העם, אמנם בלב נשבר לרסיסים. בנסיעתו הבאה אל רבו הק' בלובלין, אמר לו הרבי מלובלין תיכף בהכנסו החדרה: "די ערשטע געפלוין אין די עולמות... אבער די צווייטע האט געשפאלטן אלע הימלען..." (בסדר הראשון רכבת ע"ג העולמות, אולם בליל השני, בקעת רקיעים...).

בספר "שפת אמת" להגה"ק מבערזאן זצוק"ל, מובא מעשה פלא מהרה"ק מלובלין זי"ע שבאחד מנסיעותיו עלי דרך נזדמן לפונדק אחד, ונתנסה שם הרה"ק מלובלין בניסיון גדול מאד כנסיונו של יוסף הצדיק, אמנם היה נסיון של היתר, ומגודל הניסיון כמעט שנכנע, אולם ברגע האחרון התבונו במחשבתו וזכר מה שקיבל ע"ע בעמדו לפני קידוש ליל שבת, שגמר אומר בדעתו שכל פעולותיו יהיו רק מאלו שיעלו נחת רוח להבורא, ובודאי שמעשה זה אינו לנחת רוח להשי"ת, ובזאת החליט בדעתו בחזקה לסור מן המעשה. והנה בתוך רגע כמימריה כיון שהכריע עצמו להתגבר על הניסיון, מצא את עצמו עומד במדבר שומם בלי שום זכר לפונדק וכו', ונוכח לראות שהיה הכל חזיון עיניי בלבד מעשה השטן לנסותו. [ובאמת אין לנו השגה במעשה כזה, אמנם דבר אחד למדין מן המעשה הזה בוודאי: מה היו מחשבותיו של הרה"ק מלובלין לפני תחילת קידוש של ליל שבת...]

בלובלין היו מתנגדים רבים לדרך החסידות שעמדו רבות בדרכו של הרה"ק מלובלין, פעם אמרו המתנגדים שביום פטירתו של הרבי מלובלין ישנו לחיים... הרבי מלובלין בשמעו זאת הפטיר "זיי וועלן נישט קענען..." (הם לא יוכלו..). כפי שנתברר לבסוף שנסתלק ביום ט' באב.

תגלון פתגמין פתגמים ורעיונות בעבודת ה'

מתאמרא בשם החפץ חיים זצ"ל משל ידוע, שדרשן העולה על הבימה ודורש בשפת האידיש, ברור לכל שדבריו מיועדים לקהל הנוכחים שמבינים אידיש, כמו כן בעת שמביא הקב"ה מאורע לעולם, מכוונים הדברים באמת לעמו ישראל, כי הם אלו שמבינים את כוונתו ומתעוררים לשוב אליו, ואילו גויי הארץ תולים את כל המקרים בטבע העולם כאילו מקרה הוא.

ודבריו אלו מבוארים בפסוק (עמוס ג', ז') "כי לא יעשה ה' אלקים דבר כי אם גילה סודו אל עבדיו הנביאים", בהיות שהמכוון בכל מאורעות העולם המה לישראל לעוררם לתשובה או עכ"פ לחזקם באמונה, ומטעם זה מצינו בכל שנות גלותם היו ישראל בארצות ניכר, היו הנכרים תולים את כל צרות העולם באשמת היהודים, אם במחלות ר"ל ואם בקשיי כלכלה וכו', המה עשו כן מחמת רוע לבם שעשו שונא ליעקב, אך באמיתיות הענין מזלייהו חזי שכל הנעשה בעולם נעשה בשביל ישראל, לכן תלו הכל בישראל.

ואף עתה בעת ששרויים ישראל על אדמתם תחת גלות עוזבי הדת ר"ל, גם הם לא יודעים דבר אולם מזלייהו חזי שכל המאורעות כולם תלויים במעשי שומרי התורה והמצוות החרדים לדבר ה', וכמו שהדורש באידיש ברור לכל שדבריו מכוונים למביני שפה זו, כך תולים הרשעים את כל צרותיהם ביראי השם, ומעתה כל הקשיים שמערימים על שומרי התורה כאילו המה מקור המחלה שנתפשט בזמנינו ל"ע ורודפים אותנו בעבור זה, זהו ממש בחינת "גילה דבריו לעבדיו הנביאים", שמורים לנו מן השמים שבאמת הכל נעשה עבורינו להתעורר בתשובה כדי לקרב הגאולה ולהתחזק באמונה ובקדושה על אף כל הקשיים.

אנפי הדתין חידושי תורה על פרשת השבוע

אלה הדברים אשר דבר משה (דברים א' א'). הנה הצדיק הוא צינור השפע לישראל, וביותר בעת שמלמד לישראל תורה או שאומר לפנייהם דברי מוסר כידוע, אשר על כן כונו הצדיקים בשם "צדיק יסוד העולם", כי הצדיק הוא מרכבה למדת היסוד המשפיע שפע עליון ממרומים. והנה השם המעורר השפע ליסוד, הוא השם כ"ב ש ברכת כהנים (אנקת"ם פסת"ם פספס"ם דיונס"ם) ונקרא שם התפארת. וזהו אלה הדברים במילוי (אות מ"ם מלא יוד) גימ' בדיוק אלף תרפ"א כמספר השם כ"ב, כי כללות ישראל הם שישים ריבוא נגד יסוד הכולל כל הששה קצוות, ומשה רבינו בדברו את אלה הדברים המשך שפע חיות לישראל שיתקיים בהם "ואתם הדבקים בה' אלוכם חיים כולם היום".